

El bust de perfil a la moneda de Mallorca (I): de Ferran II a Felip I

BERNAT AGUILÓ¹

El 1508, Ferran el Catòlic, a instàncies de les autoritats representatives del regne, reformava el sistema monetari mallorquí que havia creat Jaume II de Mallorca l'any 1300;² entre els canvis que s'hi introduïren, hi apareix la novació del bust de perfil que substituirà el frontal a l'argent, cosa que es mantindrà fins a les darreres emissions de plata. També fou incorporat a l'or amb la creació del ducat, metall que no havia comptat amb la imatge de bust ni al florí ni al reial d'or,³ però que aviat, amb la creació de l'escut (1566-68), decaurà fins que encara tornarà a comparèixer fugaçment en el regnat de Felip V posterior a la Guerra de Successió. El billó seguirà amb la seva tradicional representació frontal fins al regnat de Felip II, III de Castella (1598-1621), en què s'incorpora el perfil per aquest aliatge fins al final de les emissions mallorquines, també quan es creïn novells valors com la treseta (1722) o el sou (1812).

Aquest treball, dividit en tres entregues per qüestions d'espai, se centrarà en la catalogació d'aquestes monedes amb bust de perfil, prescindint, per tant, dels billons anteriors a Felip II i dels escuts d'or, tret dels de Felip V d'Espanya; es tracta d'una part majoritària del numerari mallorquí de l'edat moderna i contemporània, però no de la seva totalitat. L'objectiu principal és obtenir una ampliació del catàleg de variants de bust en relació, quan s'escaigui, als mestres de seca d'acord amb l'estat de la qüestió actual i, més esporàdicament, amb altres elements significatius de categorització. Amb això pretenem assajar, en la mesura possible, les seqüències internes de l'amonedament de cada regnat una vegada

1. Investigador numismàtic. Membre de la SCEN.

2. No era, de fet, la primera reforma del sistema, però les anteriors no havien suposat modificacions tipològiques.

3. Formalment, el reial d'or seguia sent la moneda oficial d'or, tot i no haver-nos arribat cap exemplar dels segles XV i XVI.

Miquel Crusafont ha donat les claus de la correcta assignació per monarques,⁴ tot ampliant la nòmina de bustos coneguts d'aquesta seca.⁵

En principi, la pretensió d'aquest treball no és arribar al detall d'altres variants (de llegenda, barres als escuts, de puntuació..., ni molt menys d'encuny), tret que resultin útils per ajudar a una diferenciació que sembli estar relacionada amb un canvi de característiques productives d'acord amb els coneixements actuals.⁶ Vagi per endavant que algunes distincions de bust no són clares ni senzielles i la seva catalogació separada podria ser discutible atès que es tracta d'un terreny insegur no recolzat per la documentació escrita en què resulta inevitable un cert component subjectiu. En tot cas, s'indicaran per separat quan el mateix bust sigui reutilitzat en canviar el mestre de la seca o hi hagi una certa seguretat per poder proposar una seriació cronològica,⁷ de manera semblant a la indicació de l'any, punt en què la moneda mallorquina és força avara. Potser per compensar això darrer, fou extraordinàriament generosa en les variants de bust durant la major part del període estudiat, constituint un inventari ben interessant i divers que contrasta amb la monotonia dels que anaren incorporant elements més burocràtics de seriació.

En la referenciació bibliogràfica se seguirà un ordre jeràrquic de fiabilitat en les atribucions,⁸ en primer lloc, i per a totes les peces ens fonamentarem en el Catàleg General de Miquel Crusafont, que segueix constituint la bastida sobre la qual és possible provar d'aprofundir i ampliar la catalogació mallorquina d'aquest període (Cru.C.G.).⁹ Per aquelles que no hi estiguin classificades (nc), s'hi afegirà una referència complementària, preferentment les precisions que ens ofereix el seu treball de classificació de la moneda mallorquina dels reis de nom Felip de 2009 (Cru.AN39).¹⁰ Fet això, s'hi han incorporat algunes peces d'obres

4. En el cas mallorquí, especialment complexos pels reis de nom Felip, en què cap estudiós anterior se n'havia sortit, veure CRUSAFONT I SABATER, Miquel, "La plata i el billó mallorquí dels tres primers reis de nom Felip", *Acta Numismàtica* 39, Barcelona, 2009, p. 137-161.

5. "No hi haurà una sistemàtica definitiva de les emissions mallorquines dels reis de nom Felip fins que no es pugui realitzar un recull exhaustiu de totes les tipologies dels busts i es pugui acreditar cada varietat sobre la base dels criteris de què disposem, sobretot el de les marques dels mestres". Op. Cit. p. 160.

6. Si l'hem encertat, un estudi de major detall hauria de permetre, sobretot, intuir dinàmiques pròpies de cada sèrie.

7. Un exemple d'això són els reials de bust afuat, amb angles o sense, al revers de Ferran el Catòlic; en ambdós casos, el bust es podria considerar el mateix, però la presència o no d'angles sembla respondre a sèries cronològiques diferenciades, com ho indica el fet que els que tenen angles molt sovint no emmarquen els creixents heràldics del mestre Burgues en un escut, cosa que sempre passa amb els que no porten angles.

8. La classificació de la moneda moderna mallorquina s'ha vist llastrada per la dificultat d'ordenar la moneda dels reis de la casa d'Àustria amb el nom de Felip, que no ha estat resolta fins els treballs de Miquel Crusafont. Per això, pivotarem sobre els seus treballs, i només quan no els hi vegem recollits acudirem a altres fonts.

9. CRUSAFONT I SABATER, M. *Catàleg General de la moneda catalana. Països catalans i Corona catalano-aragonesa (S. V aC - S. XX dC)*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2009.

10. CRUSAFONT, AN 39, 2009; no totes les variants d'aquest treball foren reportades al *Catàleg General*.

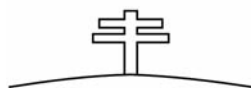
anteriors no detallades per Crusafont: Bover,¹¹ Campaner¹² i Calicó.¹³ Finalment, s'hi han afegit les novetats sobrevingudes que subdividim en dues categories: les que procedeixen de la subhasta Ramon Llull (Llull)¹⁴ i les plenament inèdites de procedències diverses. En relació a l'esmentat Catàleg General, es corregirà l'atribució de dos tipus amb bust publicades el 2014 (Aguiló.AN44)¹⁵ i se'n suprimirà una altra que consideram falsa.¹⁶

S'ha intentat ser prudent en la consideració de moneda inèdita, tot i que el valor d'aquesta categorització no és unívoc; en ocasions, es tracta de tipus relativament freqüents en el mercat numismàtic però que no han estat singularitzats, subtipus si es vol, i en altres de veritables novetats dignes de la més alta consideració.

Finalment, cal fer notar que en la descripció s'ha procurat referir la llegenda sense puntuar ni reproduir signes d'abreviació, i que quan el pes i la mida van precedits d'una "c" s'està indicant una mesura convencional, no la de la peça de la fotografia.

FERRAN EL CATÒLIC (1476-1516)

Amb la seva reforma de 1508, fou qui introduí el bust de perfil a la seca de Mallorca i, amb ell, el ducat per substituir el florí; mantingué, però, el bust frontal per al billó. La producció monetària entre el 1508 i 1516 degué ser ingent atesa l'enorme quantitat de variants conservades. En aquest període d'estudi només regí la seca el poderós Francesc Burgues (1505-1516), però malgrat això s'albiren diversos cicles cronològics. El més marcat és el que indica la titulació reial amb una R i fa servir una tipografia mixta gotitzant carregada de variants; un altre mostra la titulació gravada amb REX i la tipografia llatina. També en els ducats, la forma superior de l'escut és convex en els que porten "R", i doble cò-

Part superior de l'escut reial
dels ducats amb "R"

Part superior de l'escut reial
dels ducats amb "REX"

imatge a

11. BOVER, Joaquín María, *Historia de la casa real de Mallorca y noticia de las monedas propias de esta isla*, Librería de Felipe Guasp, Palma, 1855.

12. CAMPANER Y FUERTES, Álvaro, *Numismática Balear*, establecimiento tipográfico de Pedro José Gelabert, Palma de Mallorca, 1879.

13. CALICÓ, X., *Numismática española. Catálogo general con precios de todas las monedas españolas acuñadas desde los Reyes Católicos hasta Juan Carlos I*. 1474-2001. Barcelona, 2008.

14. Subhasta *Ramon Llull*, de 25 de novembre de 2015, núm. 272, Aureo & Calicó, no només per la inclusió de moltes monedes no classificades abans, sinó també per l'esforç sistematitzador i explicatiu que s'hi va efectuar al catàleg, coherent amb l'obra de Crusafont, és mereixedor de ser incorporat a la literatura numismàtica.

15. AGUILÓ, Bernat, "De Felip I a Felip III de Mallorca, tres canvis d'atribució monetària", *Acta Numismàtica* 44, Barcelona, 2014.

16. Veure els ducats de Carles I.

cau en els que porten REX (*imatge a*). Amb tot, dins aquests dos grans grups encara hi ha indicis de subdivisions cronològiques:

En el grup amb “R”, ho són la presència o no d’angles que remeten a l’orla de l’anterior moneda mallorquina o els creixents del mestre de seca Burgues amb angles al revers, a vegades encabits en l’escut heràldic i a vegades no, mentre que sempre van en escut en els que no en porten, d’angles. En un sentit semblant, la diferenciació estilística dels anversos, segons estiguin destinats a batre ducats o reials, sembla correspondre’s a un moment inicial amb orla, per anar passant més tard a unificar la iconografia en els que ja no porten angles, sens dubte per economia.¹⁷

Així mateix, s’hi poden considerar les variants de tres o cinc florons en l’altre gran grup amb REX i que trobarem imitades en les primeres emissions de Carles I. Però per si tot això no fos suficient, hi ha un petit conjunt de peces variades i en quasi tots els valors, tret dels ducats, en què s’hi combinen encunyats dels dos grans tipus de l’anvers o del revers indistintament i que s’han de situar necessàriament, i contra la intuïció quan l’anvers és de lletra gòtica, vora les més modernes amb REX.

Mestre Francesc Burgues (1508-1516), marca creixents

DUCAT	CARACTERÍSTIQUES
	1.1 a./ +FERDS R – ARAGONV. Bust travessant la llegenda. r./ MAIORICA (escut creixents) CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegenda amb lletres gòtiques. Pes: - g Ø 22 mm Cru.C.G. 3087, única
	1.2 a./ +FERDINANDVS R ARA. Bust afuat entre angles. r./ MAIORICA (escut creixents) CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegenda amb lletres gòtiques. Pes: - g Ø 21,2 mm Cru.C.G. 3088, única

17. Aquesta unificació estilística en distints valors, sense precedents a la seca, no acabarà fins Carles II i donarà peu al costum d’assignar usos polivalents als encunyats que resultin pertinents; per exemple, compartir el mateix anvers tant per a ducats com per a reials (com es pot comprovar en aquesta mateixa sèrie, núm. 1.4 i 1.13 o 1.5 i 1.14) i, més endavant, entre els mitjos reials i els doblers o, pels reversos, entre els escuts i els reials, i també per als seus múltiples.

1.3

a./ +FERDINANDVS R ARAGONVM.

Bust afuat.

r./ MAIORICAR (escut creixents)

CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegend amb lletres gòtiques.

Variants: De llegenda, tipogràfiques, 3 o 5 creixents a l'escut del mestre de seca.

Pes: 3,46 g Ø c 20 mm Cru.C.G. 3089

1.4

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONV. Bust de cabell recte.

r./ MAIORICAR (escut creixents)

CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegend llatina.

Pes: 3,47 g Ø c 20 mm Cru.C.G.nc; Llull, núm. 344

1.5

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONV. Bust de cabell laci.

r./ MAIORICARVM (escut creixents)

CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegend llatina.

Pes: 3,44 g Ø 20 mm Cru.C.G. 3091, única

1.6

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONVM.

Bust de cabell ondulat.

r./ MAIORICARVM (escut creixents)

CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegend llatina.

Pes: 3,5 g Ø c 20 mm Cru.C.G. 3090.

Variants: De llegenda, 3 o 5 creixents a l'escut del mestre de seca, escut de Castella i Lleó amb quarters invertits.

1.7

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONVM. Bust petit de cabell ondulat i corona de lòbuls grans.
r./ MAIORICARVM (escut creixents)
CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegenda llatina.

Pes: 3,46 g Ø c 20 mm Cru.C.G. nc, inèdita

1.8

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONV.
Bust de cabell ondulat i corona de 5 florons.
r./ MAIORICARVM (escut creixents)
CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegenda llatina.

Pes: 3,49 g Ø c 20 mm Cru.C.G. nc;
Cal.08, núm. 51

Variants: De llegenda, escut de Castella i Lleó amb quarters invertits.

Consideram els ducats amb bust orientat a la dreta coneguts, una recreació del segle XIX, posterior a 1879 i inspirada en un dibuix del segle XVII.

Cru.C.G. 3086.¹⁸

MIG DUCAT

1.9

a./ +FERDINANDVS R ARAGONV.

Bust afuat.

r./ MAIORICAR (escut creixents)

CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegenda amb lletres gòtiques

Pes: 1,72 g Ø c 16 mm Cru.C.G. 3092, tot i que la foto és d'encunys mixtes

Variants: De llegenda.

No es disposa de imatge,
però pel bust, veure la
del núm. 1.11, tipus mixt.

18. En un estudi que tenim en curs i que publicarem aviat, demostrarem per què considerem fals aquest ducat. Vagi per endavant que l'anàlisi metal·logràfica d'un exemplar feta per Nummetrica així ho ratifica.

1.10

a./ +FERDINANDVS R ARAGONV.

Bust de cabell recte.

r./ MAIORICAR (escut creixents)

CATOLICV. Armes reials superades de creu patriarcal. Llegenda llatina.

Pes: 1,74 g Ø 16 mm Cru.C.G. 3093, única.

1.11

Variant que combina l'encuny de l'anvers 1.9 i del revers 1.10 amb els dos tipus de tipografia; cronologia posterior a 1.9:

Pes: 1,75 g Ø 17,2 mm Cru.C.G. 3092, sense indicar que és una combinació de dos tipus d'encuny.

REIALS

1.12a

a./ +FERDINANDVS R ARAGON. Bust afuat.

r./ MAIORICA (creixents) CATOLICV. Armes de la Ciutat de Mallorca, acantonades per angles i superades de creu llatina.

Llegenda amb lletres gòtiques.

Pes: 2,11 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 3095

Variants: De llegenda, tipogràfiques, 3 o 5 creixents, emmarcats o no per escut, del mestre de seca.

1.12b

Similar a l'anterior però sense angles al revers i creixents sempre en escudet. Anvers similar al ducat 1.3.

Pes: 2,29 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 3094

Variants: De llegenda, a destacar l'error sense nom de rei amb llegenda d'anvers pròpia del revers, tipogràfiques. 3 o 5 creixents a l'escut del mestre de seca.

1.13

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONV. Bust de cabell recte.

r./ MAIORICARV (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina. Llegenda llatina, anvers com ducat 1.4.

Variants: De llegenda.

Pes: 1,74 g Ø c 22 mm Cru.C.G. nc; Llull, núm. 374

1.14

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONV. Bust de cabell laci.

r./ MAIORICARV (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina. Llegenda llatina, anvers com ducat 1.5.

Pes: 2,16 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 3097 b (per error de 5 florons).

1.15

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONVM. Bust de cabell ondulat.

r./ MAIORICARV (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina. Llegenda llatina, anvers similar a ducat 1.6.

Pes: 2,35 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 3096

Variants: De llegenda. 3 o 5 creixents a l'escut del mestre de seca, escut superat de creu patriarcal.

1.16

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONVM. Bust de cabell ondulat amb corona de cinc florons.

r./ MAIORICARV (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina. Llegenda llatina, anvers similar a ducat 1.8.

Pes: 2,32 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 3097

Variants: De llegenda, o 5 creixents a l'escut del mestre de seca, Escut superat de creu patriarcal, núm. de pals a l'escut.

1.17b

1.17d

1.17

Variants diverses que combinen encunys de l'anvers i del revers amb els dos tipus de tipografia, gòtica i llatina, cronologia posterior a 1.12b:

- a. Anvers de bust afuat 1.12b, amb revers llatí.
- b. Anvers de bust afuat sense nom del rei 1.12b variant, amb revers llatí (foto).
- c. Anvers llatí amb bust de cabell recte 1.13, amb revers amb lletres gòtiques.
- d. Anvers llatí amb bust de cabell ondulat 1.15, amb revers amb lletres gòtiques com el 1.17b: gòtiques (foto).

Pes: - g Ø c 22 mm Cru.C.G. nc,
tot i que la fotografia 3096a s'hi correspon.

MIG REIAL

1.18a

a./ +FERDINANDVS R ARA. Bust afuat.
r./ MAIORICA (escut creixents) CATOLICVS.
Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina i acantonades per angles. Llegenda amb lletres gòtiques.

Pes: 1,02 g Ø 13 mm Cru.C.G. 3099

1.18b

Similar a l'anterior però sense angles al revers.

Pes: 1,01 g Ø c 14 mm Cru.C.G. 3098

Variants: De llegenda, tipogràfiques.

1.19

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONVM. Bust de cabell recte amb corona de tres florons.

r./ MAIORICARV (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina. Llegenda llatina.

Variants: De llegenda.

Pes: 1,01 g Ø c 14 mm Cru.C.G. 3100

No es disposa de foto, pel bust, veure la del núm. 1.21b, tipus mixt.

1.20

a./ +FERDINANDVS REX ARAGONVM. Bust de cabell recte amb corona de cinc florons.

r./ MAIORICA (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina. Llegenda llatina.

Pes: - g Ø - mm Cru.C.G. 3101, amb foto del tipus següent.

1.21a

1.21b

1.21

Variants diverses que combinen encunyats de l'anvers i del revers amb els dos tipus de tipografia, gòtica i llatina, cronologia posterior a 1.18b:

a. Anvers llatí amb bust amb corona de tres florons 1.19, i revers amb lletres gòtiques (foto).

b. Anvers llatí amb bust amb corona de cinc florons 1.20, i revers amb lletres gòtiques (foto).

Pes: 0,91 g Ø c 14 mm Cru.C.G. nc, la foto del 3101 s'hi correspon.

Carles I, l'Emperador, (1516-1556)

Amb Carles I hi ha continuïtat monetària respecte del seu avi, mentre el mestre de la seca fou Francesc Burgues o el seu nebot Jordi de Sant Joan, a qui atribuïm les rares peces sense marca de mestre (més abundants en el billó). Amb Francesc Burgues reapareixen fugaçment els busts entre marques, de llarga tradició medieval a Mallorca;¹⁹ els tres creixents remetent directament al llinatge del mestre, però el significat de l'estrella esdevé més difícil d'identificar. Crida

19. Des de Jaume II fins a la primera part del regnat d'Alfons el Magnànim, la moneda mallorquina d'argent portà, quasi sempre, marques a la vora del bust.

l'atenció la immobilització dels bustos amb REX de Ferran II, que segurament s'han de situar en la fase inicial del regnat, per després implementar bustos de disseny propi pel monarca; també que, esporàdicament, encara se segueixin reutilitzant reversos de lletra gòtica de Ferran II, que en aquest cas només es consideraran variants, rellevants certament, però que no formen una categoria amb significació cronològica coneguda ni d'estil als efectes d'aquest treball.

En la transició entre Carles I i Felip I, és designat mestre de la seca Francesc Vilallonga, que s'abocà a introduir canvis mai vistos abans, com l'emissió de múltiples de reial, de quatre i de dos, tot incorporant-hi una marca de valor; o creant dissenys ben originals per a la seca, com el bust amb corona imperial o la cartella encobeint l'escut. No sembla un desbarat pensar que podria ser aquest moment quan sorgiren també els múltiples de ducat, que només coneixem per a Felip I.²⁰ Per contra, en els tradicionals reial i ducat senzills pareix haver-se conformat amb rectificar reversos amb la seva marca de mestre, tot recuperant l'ús de tots els tipus d'encuny coneguts de Burgues (tal com també sembla haver-ho fet abans Jordi de Sant Joan), alguns dels quals ens remetien estilísticament a uns 40 anys enrere.

Mestre Francesc Burgues (1516-1556), marca creixents

DUCAT

2.1

a./ +CAROLVS REX ARAGONVM. Bust sense marques.

r./ MAIORICA (escut creixents) CATOLICVS. Armes reials superades de creu llatina.

Variants: De llegenda.

Pes: - g Ø c 21 mm Cru.C.G. 4119

2.2

a./ +CAROLVS REX ARAGONVM. Bust entre creixents.

r./ MAIORICA (escut creixents) CATOLICVS. Armes reials superades de creu llatina.

Pes: 3,43 g Ø c 21 mm Cru.C.G. nc, inèdita.

20. Molt probablement en la fase més inicial del seu regnat; veure AGUILÓ, *AN* 2014.

2.3

a./ +CAROLVS REX ARAGONVM. Bust entre estrelles.

r./ MAIORICARV (escut creixents) CATOLICVS. Armes reials superades de creu patriarcal.

Pes: 3,43 g Ø 21 mm Cru.C.G. 4120

Variants: De llegenda, 3 o 5 creixents a l'escut del mestre de seca.

MIG DUCAT

2.4

a./ +CAROLVS REX ARONV Bust sense marques.

r./ MAIORIV (escut creixents) CATOLICVS. Armes reials, en escut de tipus pell de brau o cassalla, superades de creu.²¹

Pes: 1,73 g Ø 15 mm Cru.C.G. 4122, única

REIALS

2.5a

a./ +CAROLVS REX ARAGONV. G i N invertides, Bust similar als de Ferran el Catòlic amb corona de tres florons.

r./ MAIORICAR (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina.

Pes: 2,2 g Ø c 22 mm Cru.C.G. nc; Llull, núm. 387

Variants: De llegenda.

2.5b

Mateix anvers; revers amb lletres gòtiques de Ferran II, reutilitzat. Inèdita.

21. De revers similar, Campaner va publicar a HEISS (1867) un ducat de bust entre flors, extret del mateix text on s'havia publicat el de Ferran el Catòlic amb bust a la dreta, que a *Numismática Balear* (1879), p. 188, va descartar per ser sospitosa la llegenda D·G·REX i que, en tot cas, no ha estat mai retrobat. Tot i així, alguna vegada es troba reproduït com una variant; per ex., Cal.08, núm. 18.

2.6

a./ +CAROLVS REX ARAGONVM Bust similar als de Ferran el Catòlic amb corona de cinc florons.

r./ MAIORICAR (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina.

Pes: - g Ø c 22 mm Cru.C.G. nc, inèdita

2.7

a./ +CAROLVS REX ARAGON. Bust propi, G i N invertides.

r./ MAIORICAR (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina.

Pes: 2,22 g Ø 22 mm Cru.C.G. 4128a i d

Variants: De llegendà, escut girat 90 graus.

2.8a

2.8b

2.8a

a./ +CAROLVS REX ARAGON. Bust entre creixents, N invertida.

r./ MAIORICAR (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina.

Pes: 2,2 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 4128, b i c

Variants: De llegendà.

2.8b

Mateix anvers; revers reutilitzat amb lletres gòtiques de Ferran II. Inèdita.

MIG REIAL**2.9a**

a./ +CAROLVS REX ARONV. Bust similar als de Ferran el Catòlic.

r./ MAIORICAR (escut creixents) CATOLICV. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina.

Pes: 0,95 g Ø c 17 mm Cru.C.G. 4130a

Variants: De llegendà.

2.9b

Anvers de bust similar; revers amb lletres gòtiques i escut amb angles de Ferran II, reutilitzat Cru.C.G. 4131.²²

2.10

a./ +CAROLVS REX ARAGON. Bust propi de cabell més curt, G i N invertides.

r./ MAIORIC (escut creixents) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu llatina. Llegenda llatina.

Pes: 1,03 g Ø c 17 mm Cru.C.G. 4130

Variants: De llegenda.

Sense marca de mestre de seca, Jordi de Sant Joan? (1556)

DUCAT

2.11

Els ducats sense marca del mestre de seca coneguts reutilitzen anversos del mestre Burgues amb bust sense marques als costats.

Pes: - g Ø c 21 mm Cru.C.G. nc; Campaner VIb, 1

REIAL

2.12

Els reials sense marca del mestre de seca coneguts reutilitzen anversos del mestre Burgues amb bust propi sense marques als costats.

Pes: - g Ø c 22 mm Cru.C.G. nc; Campaner VIb, 7

Mestre Francesc Vilallonga (1556), marca castell

DUCAT

2.13

Els ducats amb la marca de Vilallonga només es coneixen per Bover, haurien reutilitzat anversos del mestre Burgues amb bust entre estrelles i incorporat el castell al revers.

Pes: - g Ø c 21 mm Cru.C.G. 4121

22. És l'únic cas que es pot documentar en què es reutilitzen reversos de lletra gòtica amb angles.

4 REIALS

2.14

a./ +CAROLVS REX ARAGONVM. Bust a la dreta.

r./ MAIORICARVM (castell) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca en cartel·la i superades de creu alçada i marca de valor IIII a la dreta.

Pes: - g Ø 30 mm Cru.C.G. 4123

2.15

a./ +CAROLVS REX ARAGONVM. Bust a l'esquerra.

r./ MAIORICARV (castell) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca superades de creu i marca de valor IIII obliqua vora el tercer camp.

Pes: 9,6 g Ø c 30 mm Cru.C.G. 4124

2 REIALS

2.16

a./ +CAROLVS REX ARAGO. Bust a la dreta.

r./ MAIORICAR (castell) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca en cartel·la i superades de creu alçada i marca de valor II a la dreta.

Pes: c 4,6 g Ø 27 mm Cru.C.G. 4125

2.17

a./ +CAROLVS REX ARAGONVM. Bust a l'esquerra.

r./ MAIORICAR (castell) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca en cartel·la i superades de creu alçada i marca de valor II a la dreta.

Pes: 3,75 g Ø 27 mm Cru.C.G. 4126, única

2.18

a./ +CAROLVS REX ARAGONVM. Bust a l'esquerra.

r./ MAIORICA (castell) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca sense cartel·la superades de creu i marca de valor II obliques a l'esquerra.

Pes: 4,42 g Ø 25 mm Cru.C.G. 4127, única

REIAL

2.19a

2.19b

2.19c

2.19

Els reials amb marca castell del mestre Vilalonga, reutilitzen anversos del mestre Burgues i rectifiquen amb marca del mestre de seca reversos anteriors, inclosos amb lletres gòtiques de Ferran II:

a. Anvers tipus 2.5 amb revers amb lletres gòtiques.

b. Anvers tipus 2.7 revers amb lletres gòtiques.

c. Anvers tipus 2.8 entre creixents amb revers llatí.

Pes: 2,35 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 4129, només per a la primera variant, les altres dues inèdites.

Felip I (1556-1598)

L'encunyació monetària al llarg d'aquest regnat provoca un cert desconcert, que paradigmàticament es podria representar per l'absurda asseveració de Bover, el primer compilador de la moneda mallorquina, que el bust dels dos reials que hem numerat amb el núm. 3.5 corresponia a una dona que va identificar amb Joana la Boja i el PHILIPVS que s'hi pot llegir al seu marit Felip I de Castella,²³ que, com és ben sabut, mai regnaren sobre aquestes terres. En tot cas, són diverses les peces en què el disseny dels encunyats no s'avenen amb la qualitat mitjana de la seca; tal vegada, en el futur la documentació ens en desvetllarà les causes. En tot cas, val la pena ressenyar la incorporació d'una nova irregularitat inèdita, l'estranya rectificació d'encuny d'un reial de Ferran el Catòlic corregit amb el nom de FILIPVS i la marca dels Vilallonga, núm. 3.12. Altres aspectes estilístics a considerar són: l'ús d'algunes lletres gòtiques (A i M especialment) en la major part de les seves emissions amb marca de mestre de seca, cosa que sembla un acte deliberat i que estilísticament es distingeix de les reutilitzacions d'encuny observades en els regnats anteriors; l'evolució de la creu llatina superant l'escut de la ciutat cap a una creu equilatral que s'integra i dona principi a la llegenda; i el predomini general de la forma FILIPVS, tot i que en els dos reials contrafets ja apareix la forma PHILIPVS, que permet situar aquestes peces en algun moment ben avançat del regnat.

La seqüència emissora d'aquest monarca és difícil de fixar, atès que l'exercici del càrrec de mestre de la seca correspongué a tres membres de la família Vilallonga: Francesc (1556-1558), Horaci (1558-1561) i Gregori (1561-1597), de les marques dels quals no tenim elements de distinció, tot i haver-hi alguns indicis com les bolles sobre les torres o els punts als intersticis de les torres de les marques del mestre; també cal considerar que Gregori exercí el càrrec durant 36 anys, pels 5 dels altres dos junts. Amb tot, serà durant la regència dels dos primers, cap a 1558, quan s'ha de situar el cessament de l'emissió de ducats, amb bust de perfil, que foren substituïts pels escuts;²⁴ sobre aquest valor auri, s'intueix que l'anvers del reial inèdit núm. 3.7 podria ser producte d'un encuny reutilitzat dissenyat inicialment per a l'emissió de ducats senzills, que ens resulten desconeguts. Finalment, les emissions sense marca de mestre de seca les atribuïm, com Campaner, a Pere Lluís Berard (1597-1598), qui sembla haver-se limitat a reutilitzar encunyats anteriors.²⁵

23. BOVER, p. 152.

24. CAMPANER, 1879, p. 191 i 192.

25. CAMPANER, 1879, p. 197 i 198.

Mestres Francesc, Horaci i Gregori Vilallonga (1556-1597)

2 DUCATS

3.1

a./ +FILIPVS D G REX (castell) ARAGONVM. Bust a l'esquerra.

r./ MAIORICARV CATOLICVS. Armes reials ovalades sobre cartel·la.

Pes: - g Ø 26 mm Cru.C.G. 4348, com Felip II.²⁶

2 REIALS

3.2

a./ +FILIPVS REX ARAGONV. Bust de corona caiguda.

r./ +MAIORICA (castell amb 3 punts) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca, sense marques de valor.

Pes: 4,59 g Ø c 25 mm Cru.C.G. 4251a.

Variants: De marques de valor a dreta i a esquerra.

3.3

a./ +FILIPVS REX ARAGONV. Bust de cap triangular gran.

r./ +MAIORICA (castell amb 3 punts) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca, marques de valor ii a l'esquerra.

Pes: 4,8 g Ø c 25 mm Cru.C.G. 4252.

Variants: De llegenda, de marques de valor.

3.4

a./ +FILIPVS REX ARAGONV. Bust de cap triangular petit.

r./ +MAIORICA (castell amb 6 punts) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca invertides, llegenda gotitzant, sense marques de valor.

Pes: 4,48 g Ø 24 mm Cru.C.G. 4252c.

26. AGUILÓ, *AN* 2014, p. 204-206.

3.5

a./ +PHILIPVS REX ARAGONVM. Bust contrafet ample, marques de valor ii al darrera.
r./ +MAIORICAR (castell) CATOLICV. Armes de la Ciutat de Mallorca, llegenda gotitzant.
Pes: 4,71 g Ø c 27 mm Cru.C.G. 4250.
Variants: Llegenda i escut invertit.

REIAL**3.6**

a./ +FILIPVS REX ARAGONV, Bust de Carles I.
r./ +MAIORICA (castell) CATOLICUS. Armes de la Ciutat de Mallorca.
Pes: 2,23 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 4254

3.7

a./ +FILIPUS REX (castell) ARAGONUM. Bust coronat amb floró alt, llegenda gotitzant.
r./ +MAIORICAR (castell) CATOLICUS. Armes de la Ciutat de Mallorca.
La marca de mestre a l'anvers i el major goticisme de la lletra (A, U, N) només són presents, per aquest rei, en els dos ducats. Es podria pensar que es tracta d'una reutilització d'encuny originàriament destinat al ducat senzill, que avui ens és desconegut.

Pes: - g Ø c 22 mm Cru.C.G. nc, inèdita.

3.8

a./ +FILPVS REX ARAGONVM. Bust de corona caiguda, M gòtica.
r./ +MAIORICA (castell) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca.
Pes: 2,34 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 4253a

3.9

a./ +FILIPVS REX ARAGONVM. Bust de corona amb cèrcol perlat.

r./ +MAIORICA (castell) CATOLICUS. Armes de la Ciutat de Mallorca.

Pes: 2,34 g Ø c 23 mm Cru.C.G. 4253

3.10

a./ +FILIPVS REX ARAGONVM. Bust masculí, cèrcol sense perles.

r./ +MAIORICA (castell) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca.

Pes: - g Ø c 22 mm Cru.C.G. nc, Inèdita

3.11

a./ +FILIPVS REX ARAGONVM. Bust de cap triangular.

r./ +MAIORICA (castell) CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca, mateix revers que l'anterior.

Pes: 2,39 g Ø c 22 mm Cru.C.G. 4255 única

3.12

a./ +FILIPVS/FERDINANDUS R ARAGO. Bust de Ferran el Catòlic, encuny rectificat.

r./ +MAIORICA (escut creixents) CATOLICV. Armes de la Ciutat de Mallorca, amb rectificació de castell dels Vilallonga invertit vora el segon quarter.

Pes: 2,28 g Ø 23 mm Cru.C.G. nc, inèdita.²⁷

27. A més d'inèdita, sorprèn per ser l'únic cas conegut a Mallorca de rectificació d'encuny per modificar el nom del rei.

Sense marca de mestre de seca, mestre Pere Lluís Berard? (1597-1598)

2 REIALS

3.13a

3.13b

3.13

Els 2 reials sense marca de mestre de seca reutilitzen anversos dels Vilallonga i eliminen la marca del mestre al revers, que torna ser de lletra llatina capital:

a. Anvers com 3.2, revers lletra llatina i sense marca de mestre de seca (foto).

b. Anvers com 3.3, revers lletra llatina, sense marca de mestre ni marques de valor (foto).

c. Anvers com 3.4, revers lletra llatina i sense marca de mestre.

Pes: 3,84 g Ø c 25 mm Cru.C.G. nc, però algunes descripcions i imatges dels 2 reials s'hi corresponen. Llull, núm. 412 i 413.

3.14

a./ +PHILIPVS REX ARAGONV. Bust contrafet estret, marques de valor : al darrera.

r./ +MAIORICAR CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca, marques de valor : al darrera.

Pes: 4,54 g Ø 24 mm Cru.C.G. 4251, no se'n coneixen amb la marca dels Vilallonga.

MIG REIAL

3.15

a./ +PHILIPVS REX ARAGON. Bust coronat.

r./ +MAIORICA CATOLICVS. Armes de la Ciutat de Mallorca, sense marques de mestre.²⁸

Pes: - g Ø 17 mm Cru.C.G. nc, Cru.AN39, addenda.

28. A partir d'ara, els mitjos reials deixen de dur marques de mestre. Si això va passar durant els Vilallonga o s'establí durant la regència de Berard resta per aclarir; de moment, malgrat els dubtes per les característiques del bust, proper als de Carles I, els classificam aquí per la lletra llatina del revers.

Imatges, fotografies i agraïments

En alguns casos, s'han fet servir imatges procedents de publicacions antigues, intentant reduir al màxim aquesta nòmina, tot esperant que en el futur puguem disposar de imatges fefaents de la seva existència actual:

- Manuel Vidal Quadras, calcs 1.1 i 3.1.
- Álvaro Campaner Fuertes, dibuix 2.11.
- Joaquim Maria Bover i Rosselló, dibuix 2.13.

Per a la resta, agraïm efusivament l'oportunitat de poder fer servir les imatges que la seva activitat divulgativa, comercial o col·leccionista, en definitiva numismàtica, ha posat a la nostra disposició per aquest treball:

• Aureo & Calicó.- La majoria de les fotografies d'aquest article procedeixen del seu excepcional arxiu, en concret 46 imatges que suposen el 74,2 % del total aquí reproduït, totes les que no es detallen a continuació.

- Miquel Crusafont i Sabater, fotos: 1.2, 1.11, 1.21b, 2.4, 2.17, 2.18 i 3.14
- Jesús Vico S.A, foto 3.7.
- Auktionshaus H. D. Rauch GmbH, foto 2.2.
- Antoni Calero Gelabert, foto 2.12.
- Civitas Galleries, foto 3.12.
- Joan Omedes i Badia, foto 2.6.

Bibliografia

La bibliografia es troba referenciada al cos del text.